

Denna artikel passar in i helheten av vad jag försöker presentera/förmedla med min websida(klagan).

Artikel ur it-tidningen Dagens Arena. 2025-12-12

Miljardärer ska inte diktera villkor

EKONOMI Staten behöver inte de rikas pengar för att ha råd att hjälpa de fattiga. Vägen till full sysselsättning och ett starkare Sverige är kraften i vår egen flytande valuta, skriver Peo Hansen och Erik Arnell.

Krav på ökad beskattning av de superrika sköljer över världen. Ekonomen Gabriel Zucman har föreslagit en global minimiskatt för miljardärer, en så kallad Zucmanskatt. I Storbritannien letar regeringen desperat efter intäkter för att täcka hål i budgeten. I Sverige krävde nyligen företrädare för Oxfam (HD 3/12) att vi ska ”lära av Norge” och att de rika ska beskattas hårdare och ”bidra mer” för att rädda välfärden.

Befogad ilska, men på felaktig premiss

Oxfams och andras ilska över välfärdens förfall är befogad. Men genom att koppla samman nödvändiga välfärdssatsningar och andra offentliga investeringar med kravet på att beskatta de rika, lägger de krokben för sin egen strävan. De utgår från premissen att staten behöver de rikas pengar för att ha råd att hjälpa de fattiga. Det är en felaktig föreställning som i praktiken ger miljardärer oförtjänt vetorätt över den gemensamma välfärden.

För euroländer som Frankrike är kopplingen mellan statens inkomster och utgifter reell då de av sagt sig sin monetära suveränitet och måste finansiera sig i en valuta de inte kontrollerar. Men Sverige är inte Frankrike; Sverige har än så länge en egen valuta. Den frihet detta innebär utgör ett tungt argument mot ett svenskt euromedlemskap.

Inte beroende av de rikas pengar

En korrekt förståelse av valutan och statsfinanserna visar att svenska staten inte är beroende av de rikas pengar.

Svenska staten är ensam utgivare av den svenska kronan – den enda källan. Hushåll och företag är via banker användare av den. Staten måste spendera kronorna först för att det ska finnas några pengar att betala skatt eller köpa statspapper med. Valutan är i detta sammanhang som biljetter utgivna av staten, vilka staten lovar att acceptera som betalning av skatter och vid köp av statspapper.

Självvalda regler begränsar

Rapporten ”Sverige – en självfinansierande stat” redogör för det tekniska kring hur detta fungerar, vilka lagar och regler som Riksbanken och Riksgälden har att rätta sig efter samt hur detta sammantaget beskrivs av Ekonomistyrningsverket och finanssektorns samverkansorgan FSPOS. Här kan vi alltså se klart och tydligt hur de statsfinansiella flödena ser ut. Slutsatsen är tydlig: statens betalningar skapar kronor.

Skatter och utgivande av statspapper finansierar inte statens utgifter i kronor. Staten är finansiellt obegränsad i sin egen valuta. Det enda som begränsar Sveriges betalningsförmåga i kronor är självvalda regler, som det finanspolitiska ramverket.

Med flytande valuta finns inga reserver som kan ta slut – staten lovar inget i utbyte mot kronor, varken guld, andra valutor eller något annat som Sverige bara har begränsade mängder av.

Den politiska viljan avgör

Och mycket riktigt: när den politiska viljan finns råder det aldrig brist på kronor. Regeringen undantar idag stödet till Ukraina från statsbudgetens ordinarie saldomål. En bred politisk överenskommelse ger försvarsupprustningen liknande tillfälliga undantag. Det visar att statens finansiella begränsningar är politiska konstruktioner, inte ekonomiska naturlagar.

Blickar vi lite längre tillbaka är pandemin ett skolboksexempel. Den svenska staten kunde spendera precis så mycket den ville, eller som Magdalena Andersson betonade på en presskonferens i november 2020: "Brist på pengar får inte, ska inte och kommer inte stå i vägen för en framgångsrik bekämpning av viruset och vård av våra sjuka."

Lärdomar från pandemin

Sedan pandemins utbrott våren 2020 har regeringen fattat beslut om 200 miljarder kronor i utgiftsökningar, 250 miljarder kronor i garantier och mer än 300 miljarder kronor i skatteinstånd. I höstbudgeten 2020 kom ytterligare 100 miljarder och miljardrullningen fortsatte därefter. Detta utan att en enda skatt höjdes eller att någon röst larmade om statsbankrutt. Det fanns alltså ingen brist på pengar.

Somliga invänder nog att anledningen till att vi kunde "finansiera" pandemin var att vi hade så låg statsskuld. Detta är helt enkelt inte sant. Nivån på statsskulden påverkar inte statens betalningsförmåga. Staten är ensam utgivare av den svenska kronan. Den kan aldrig få slut på sin egen valuta och kan alltid köpa allt som är till salu i svenska kronor.

Underskott inget hinder

Polens agerande under pandemin klargör detta faktum. Polen har nämligen gjort underskott varje år sedan murens fall. Men det hindrade inte landet från att ösa ut złoty för att bekämpa coronakrisen.

Under 48 av de senaste 55 åren har Storbritannien haft underskott i statsbudgeten. Senast landet gjorde ett överskott var 2001. Men det hindrade inte den brittiska regeringen från att rekordspenderar under pandemin.

Samma personer brukar också hävda att marknaden skulle straffa Sverige med ohållbara räntor om statsskulden ökade. Fel igen. Staten, som ensam utgivare av sin egen flytande valuta, kan själv bestämma räntan på statsskulden. Staten kan alltid betala den ränta som fastställs av staten själv.

"Men Sverige är en liten, öppen ekonomi, och kronan skulle krascha om marknaden inte får den ränta den önskar", heter det ibland. Det är sant att en försvagad växelkurs kan bli en följd, men det är inte samma sak som att pengarna är slut. Eventuella negativa effekter av en svagare krona, såsom importinflation, hanteras genom finanspolitiken, inte genom att montera ner välfärden.

Dyrbart slöseri

Det är just de falska föreställningarna – med rötter i fast växelkurs – om att en låg statsskuld innebär "sunda statsfinanser" som ligger till grund för de artificiella begränsningar vårt finanspolitiska ramverk syftar till. I stället för att utnyttja kraften i vår suveräna valuta har vi ägnat 30 år åt att "spara" något vi har oändlig tillgång till. Den resulterande massarbetslösheten har inneburit att vi slösat bort det verkligt dyrbara: arbetskraften och produktionen.

Pandemin tydliggjorde även detta. Det vi såg var en skriande brist på reala resurser: på sjuksköterskor, omsorgspersonal, IVA-platser och beredskapslager. Dessa brister innebar att det som pandemimiljarderna var avsedda att finansiera många gånger inte fanns att tillgå. Obegränsade finansiella resurser hjälper inte om de reala resurserna inte finns att köpa.

Prioritera rätt

Politiker har redan visat att de står beredda att mobilisera resurser för kris och krig utan att först beskatta vare sig miljardärer eller arbetare. Om viljan och kunskapen fanns skulle de också kunna mobilisera resurser så att ingen medborgare går arbetslös och så att sjukvården slipper gå på knäna.

Vi kan ha en fungerande järnväg om vi vill. Det handlar om prioritering av reala resurser, inte om brist på pengar.

Varför har vi skatt?

Varför har vi då skatt om staten kan skapa pengar? I grunden handlar detta om att skapa efterfrågan på valutan. Skattskyldigheten tvingar fram ett behov av kronor som folk täcker genom att arbeta, vilket skapar det utbud av arbetskraft och varor som staten behöver. Skatter finansierar inte staten, de skapar reala resurser till salu i valutan.

När valutan är etablerad kan skatter alltså användas till att begränsa köpkraften och inflationen om det skulle behövas. Och för att återkomma till de "superrika": de spenderar bara en bråkdel av sin förmögenhet på varor och tjänster.

Att beskatta en miljardärs stillasittande pengar minskar inte dennes konsumtion nämnvärt, och frigör inga undersköterskor som staten kan anställa. En marginell förmögenhetsskatt gör inte mer reala resurser tillgängliga för staten att köpa utan att pressa upp priserna.

Förminska inte arbetarnas insats

Eftersom skatter inte finansierar staten är det tydligt att den som betalar mest inte nödvändigtvis är den som bidrar mest. Det verkliga bidraget till Sverige handlar om vad människor producerar. En undersköterska eller lokalvårdare bidrar varje dag med oundgängliga reala tjänster. En daytrader eller passiv arvtagare bidrar sällan med motsvarande samhällsnytta, oavsett om de betalar miljoner i skatt. Att påstå att de rika "bidrar" till välfärden genom skatt är att på felaktiga och orättvisa grunder befästa deras maktställning och förminska arbetarnas insats.

Utnyttja kraften i den svenska kronan

Allt detta innebär inte att alla argument för en förmögenhetsskatt faller. En förmögenhetsskatt har sin tydligaste funktion som ett verktyg för att minska önskad maktkoncentration och ojämlikhet – men då räcker inte ett par procent.

Vi som värnar välfärden bör inte bygga opinion på myten om att pengarna saknas, utan på den stora potentialen i vår egen flytande valuta. Att utnyttja denna kraft är vägen till full sysselsättning och ett starkare Sverige. Pengarna finns alltid, eller som John Maynard Keynes uttryckte det: "Allt som vi faktiskt kan göra kan vi också finansiera."

Erik Arnell, utredare, MMT för Sverige

Peo Hansen, Professor i statsvetenskap, Linköpings universitet, och adjungerad professor vid Johns Hopkins University i Bologna